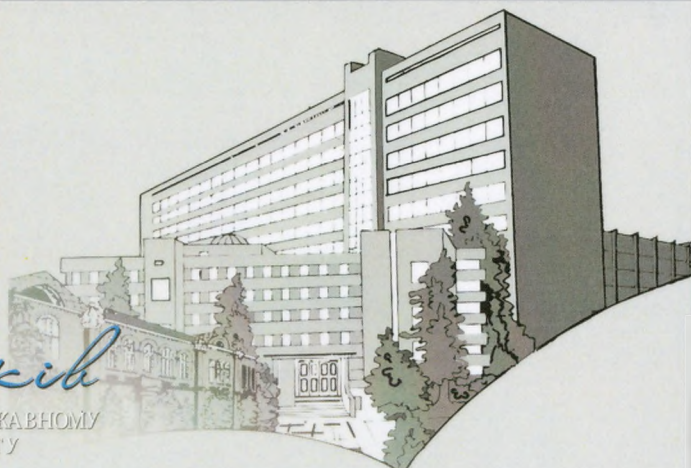


**100** років  
ХЕРСОНЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ  
УНІВЕРСИТЕТУ



ХЕРСОНЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

**ІСТОРИЧНІ, СОЦІОЛОГІЧНІ,  
ПОЛІТОЛОГІЧНІ НАУКИ:  
ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН  
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

МІЖНАРОДНА  
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА  
КОНФЕРЕНЦІЯ

22-23 вересня 2017 року  
Херсон

## **НАПРЯМ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІОЛОГІЇ**

Проблеми инновационных технологий обучения  
в педагогической психологии

**Абдиева С. А.** ..... 60

Соціологічні ризики трансформаційних процесів у сучасній Україні

**Залізняк Г. М.** ..... 62

Насильство та соціальний порядок

**Орос О. Б.** ..... 66

Суб'єкти та учасники глобальних конфліктів: взаємовідношення та  
взаємозалежність

**Пилипенко Я. С.** ..... 70

Зміст та механізми ідентифікації

**Пташник-Сердюк О. І., Сущенко А. М.** ..... 72

Маргінальність як соціальне явище:  
дослідницькі підходи в соціології

**Шконда І. О.** ..... 77

## **НАПРЯМ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТОЛОГІЇ**

Українсько-російські протиріччя в релігійній сфері  
крізь призму «теорії хаосу»

**Васильченко О. М.** ..... 83

Державна політика Іспанії в системі охорони здоров'я

**Гапонова Е. О.** ..... 88

Міжгенераційна криза як політичний феномен

**Ключник Р. М.** ..... 92

Арктика як об'єкт геополітичного спору  
великих та середніх держав

**Кондратенко О. Ю.** ..... 96

Неоінституціоналізм як методологія дослідження політичної корупції

**Кушнар'ов І. В.** ..... 100

Держава та профспілки в системі соціального партнерства

**Ляшенко Т. М.** ..... 106

Проблема побудови фінансової спроможності та стабільності інститутів  
громадянського суспільства (на прикладі європейських держав)

**Матійчик А. В.** ..... 111

---

### Список літератури:

1. Тойнбі А. Дослідження історії./Тойнбі А. – Т. I.– К.: Основи, 1995.– 614с.
  2. Маркс К., Енгельс Ф. Сочинения./Маркс К., Енгельс Ф.– 2 изд.– т. 28 – М., 1962– с. 174-267.
  3. Залізник Л. Стародавня історія України./Залізник Л.-К., 2012.– 542с.
- 

## НАСИЛЬСТВО ТА СОЦІАЛЬНИЙ ПОРЯДОК

### ОРОС О. Б.

*кандидат соціологічних наук, доцент кафедри психології  
Мукачівський державний університет  
м. Мукачеве, Закарпатська область, Україна*

---

Насильство як суспільний феномен, що супроводжує людство з незапам'ятних часів. Соціальну небезпеку фізичного насильства визначають в якості «ядра» інших форм насильства. Огляд соціологічних підходів до вивчення насильства дозволяє визначити дві основні стратегії, в межах яких це відбувається. Згідно однієї, насильство – важлива складова соціального порядку, його застосування є об'єктивною необхідністю приборкати соціальний хаос і безлад. Таку стратегію треба вважати універсалістською. Вона віддає перевагу універсальним процесам, які відбуваються на макросоціальному рівні. Завдяки статусу об'єктивної необхідності, насильство заради соціального порядку, справедливості чи прогресу, може бути легалізовано. З точки зору універсалістської стратегії, насильство є невід'ємним атрибутом суспільного життя.

Згідно другої стратегії дослідження, насильство – діяльність з метою обмеження реалізації найважливіших життєвих прав і свобод людини. Ця стратегія активно розвивається в межах предмету соціології особистості та правознавчих наук. Стратегію, яка орієнтована на права і свободи особистості, треба вважати лібертаріанською. Ця стратегія є альтернативною не тільки відносно дослідницької стратегії універсалізму, але й складовою авторитарного стилю управління.

Питання соціального порядку було сформовано ще на етапі розвитку протосоціології стародавнього світу. Соціальний порядок був наслідком додання природної нерівності.

На етапі розвитку класичної соціології, питання соціального порядку стало предметом аналізу О. Конта, Е. Дюркгейма, Г. Спенсера, Ф. Тьоні-

са, В. Вундта, В. Зомбарта, М.Вебера та інших. Вже Огюст Конт розкривав поняття соціального порядку у контексті дихотомії соціальної статистики та соціальної динаміки. Соціальні структури забезпечують соціальний порядок, цілісність соціальної системи та її рівновагу. Соціальна динаміка виявляється лише моментом розвитку соціального порядку. Проте, джерело переходу соціального порядку в динамічну стадію не було визначено. Напрямок розвитку соціології, закладений О.Контом, успішно розвивався його послідовниками на теоретико-методологічному рівні. Подібно соціології О.Конта, поняття соціального порядку займає центральне місце в спенсерівській органістичній теорії суспільства та соціології Е.Дюркгейма. Через опис певних духовних сутностей до питання соціального порядку зверталися Ф.Тьоніс, В.Вундт, В.Зомбарт і М.Вебер, через поняття «форм усупільнення» – Г.Зіммель, через поняття «повсякденних типізацій» – А.Шюц [41, с. 23]

Засновники класичної соціології поклали в основу теорії суспільства бінарну опозицію «порядок» – «прогрес», яка, за гіпотезою І.П.Рущенко, стала дискримінаційною по відношенню до іншої бінарної опозиції, «порядок» – «відхилення (порушення)». Таким чином, «Конт і його послідовники для теоретичної соціології обрали домінуючою темою соціальний порядок, а А.Кетле для емпіричної соціології – соціальні відхилення» [42, с.138]. Завдяки цьому, спеціальні галузі соціології розпочали розвиватися у двох паралельних напрямках: дослідженні нормативної діяльності, що утворює соціальний порядок, і асоціальної – що є відхиленням від норми. При цьому, дослідження соціальних відхилень отримали більш низький статус у порівнянні з дослідженнями соціального порядку.

О. Конт не був спроможний відмовитися від дослідження соціального порядку на користь дослідження соціальних відхилень в силу прогресивської орієнтованості своєї концепції. Концепція соціального порядку О.Конта і його послідовників була спрямована не на революційні суспільні зміни, а в бік позитивного конструювання нового порядку. В його концепції не знайшлося місця соціальним відхиленням і насильству. Позитивний соціальний порядок О. Конта, що спирався на просвітництво та позитивну політику, можна вважати нездійсненим з точки зору методології дослідження. Сприйняття соціального порядку і прогресу неможливо поза соціальних відхилень.

Подальший розвиток соціології виявив потребу у відмові від усіх форм органіцизму, універсализму і тоталітаризму, які були притаманні класичній соціології. На думку представників постмодерністської соціології, теорія має розпочинатися не з соціального порядку, а з прямо протилежних понять: дезінтеграції, нерівноваженості, антагонізмів та різного роду відхилень від нормального стану суспільства. Кожен соціальний порядок має бути розглянутий у своєму локальному і особливому вигляді. Таким чином,

основна константа соціологічного дослідження трансформувалась від соціального порядку у перманентну змінність, мобільність. При цьому, соціальне відхилення з онтологічного поняття перетворилося в головний індикатор суспільного розвитку. Побачити соціальний порядок можливо тільки за допомогою дослідження соціальних відхилень.

Руйнування універсалістської стратегії дослідження не є неминучим переходом до «спонтанних порядків», їх соціальної диверсифікації, трансгресії та, навіть, «вибуху порядків» (Ф. Хайєк). Відмова від домінування упорядкованих соціальних процесів і технології на користь неупорядкованих і спонтанних порядків не означає непереборність процесу елімінації раціональності. Перевага «спонтанних порядків» над свідомими не означає повну перемогу афектів і насильства над упорядкованими соціальними процесами. Але доведення цього потребує визначення соціальних механізмів, здатних пояснити природу високої динамічності, трансгресії, складності та стохастичності сучасних соціальних порядків [44].

Механізмом, здатним пояснити трансгресію сучасних соціальних порядків, стала концепція дослідницької групи Стенфордського університету під керівництвом Дугласа С. Норта. На думку американських дослідників: «Історія людства знала лише три типи соціальних порядків. Першим був примітивний порядок, характерний для малих соціальних груп, товариств мисливців і збирачів» [45]. Інші два типи соціальних порядків виникли і сформувалися за останні десять тисяч років. Перший тип соціального порядку – це порядок обмеженого доступу, який з'явився під час першої соціальної революції. Для порядку обмеженого доступу характерне домінування особистих стосунків, особливо особистих відносин між індивідами, які володіють обмеженими ресурсами цього порядку. Порядки першого типу значно обмежують здатність індивідів формувати соціальні організації та поширює можливість використання насильства.

Другим типом соціального порядку визначено порядки відкритого доступу, які виникли під час другої соціальної революції. На відміну від порядків обмеженого доступу, особисті стосунки для цих типів порядку є менш значимими. Для соціальних порядків відкритого доступу більш характерні безособові стосунки між громадянами, які можливі завдяки морфології великих громад. Індивідуальна ідентичність громадян нівелюється тільки в умовах великих урбанізованих спільнот сучасного міста. Саме в умовах урбанізованого міста потреба в індивідуальній ідентичності партнерів зменшується за рахунок зростання значення розподілу праці та трансформації механічної солідарності у гармонійну. Важливим індикатором у порядках відкритого доступу стає можливість формувати організації, які користуються підтримкою більш широкого суспільства, зменшується потреба в примусових формах інтеграції.

Насильство соціального порядку обмеженого доступу проявляється в різних вимірах. Насильство може бути виражене у фізичних діях або в погрозах його вчинення. Принциповою відмінністю акту прямого насильства від погроз насильства є суб'єктивні уявлення про дії інших людей. Але в силу того, що загрози насильства можуть бути використані для обмеження дійсного застосування фізичного насильства, не існує простого способу вимірювання рівня насильства в суспільстві. Насильство так само впливає на людину, якій загрожує фізичний напад, як і на людину, яка дійсно йому піддалася. Тому пряме фізичне насильство складно виокремити від психічного та інших видів опосередкованого насильства, загрози насильства від насильницької дії. Проте насильство завжди відіграє центральну роль в соціальному порядку, адже порядки обмеженого і відкритого доступу докорінно відрізняються один від одного по відношенню до насильства і організації насильства [45].

У порядках обмеженого доступу, де існує домінування особистих стосунків, відбувається перебільшення значущості індивідуальної ідентичності. Таке ставлення до ідентичності, на думку Л.Нагорної, обертається станом, близьким до «війни всіх проти всіх». «На цій основі розгортається «драма нерозуміння» – ідентифікаційні процеси розгортаються у просторі несумісності основоположних цінностей і смисложиттєвих парадигм» [47, с.47]. «Війни ідентичностей» час від часу перетворюються у викрите зіткнення політичних, етнічних або статусно-вікових амбіцій. В силу свого позазаконмічного характеру, вони найчастіше закінчуються прямими проявами насильства.

---

#### Список літератури:

1. Соболевська М.О. Епістемологічні виміри проблеми соціального порядку / М.О. Соболевська // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. – К.: Логос, 2011. – Вип. 13. – С. 21-28.
  2. Рущенко І.П. Соціальний порядок і відхилення / І.П. Рущенко // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. – Харків, 2009. – Вип. 15. – С. 136-147.
  3. Щербина В.В. Постмодерністська концепція соціальної дії З.Баумана / В.В. Щербина // Соціальні технології 2011. – Вип. 51. – С. 61-68.
  4. Норт Д. Насилие и социальные порядки. Концептуальные рамки для интерпретации письменной истории человечества / Дуглас Норт, Джон Уоллис, Барри Вайнгафт. Пер. с англ. Д. Узланера, М. Маркова, Д. Раскова, А. Расковой. – М.: Изд. Ин-та Гайдара, 2011. – 480 с.
  5. Нагорна Л. «Війни ідентичностей»: сценарії і ризики / Лариса Нагорна // Політичний менеджмент. – 2007. – № 2. – С. 47-54.
-